

فصلنامه علمی تخصصی معارف علوم انسانی و علوم اسلامی

سال ششم - ویژه نامه نوروز 1405 - شماره 25 - ص 34-45

بررسی آثار و نقش فرزندان در خانواده

فاطمه احمدی¹

چکیده

این مقاله سعی دارد تا روشن سازد که خانواده یکی از ارکان اساسی جامعه اسلامی است که تشکیل شده از پدر، مادر و فرزندان است و شکل گیری شخصیت و پرورش فرزندان تماماً در کانون خانواده صورت می گیرد، سعادت و شقاوت فرزند نیز به خانواده بستگی دارد نظر اسلام به فرزند آوری مثبت است و آثاری دارد. کمک به والدین، ادامه دهند راه والدین، افزایش روزی، طلب آموزش برای والدین، تحکیم بنیان خانواده. فرزند صالح گلی از گلهای بهشتی است که بعد از مرگ والدین هم آثار و برکاتی برای آنها دارد فرزندان برای والدین زمینه رشد و شکوفایی هستند در حقیقت فرزندان مایه برکت زندگی هستند عواملی مانند سخت بودن تربیت فرزند، مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و نوع نگاه، عوارض پزشکی و سختی های آن باعث شده تا انسان ها تمایلی به فرزند آوری نداشته باشند. امید است در آینده نه چندان دور شاهد خانواده های پرجمعیت در جامعه باشیم و خانواده های تک فرزند به خانواده های دارای چندین فرزند تبدیل شوند.

واژگان کلیدی: فرزند، خانواده، والدین، جمعیت

---

1. طلبه سطح سه (کارشناسی ارشد)، رشته مشاوره خانواده با رویکرد اسلامی، حوزه علمیه حضرت ولیعصر (عج) خواهران، بناب، آذربایجان شرقی.

مقدمه

در فرهنگ و تمدن برخاسته از آموزه ها و مفه‌های آسمانی ، به ویژه آموزه های اسلامی خانواده نهادی مقدس و محبوب تو صیف شده است. (مجلس ۱۴۰۳. ۱۶: ۲۲۲) خانواده بستر تربیت و رشد (حد عاملی)، عامل رشد مادی (همان ۴۴) ، عامل طهارت (نوری ۱۴۰۸) می باشد. یکی از حکمت های مهم آفرینش انسان تولید و بقای نسل صالح است (شوری ۱) ، فرزندان نقش اساسی در نظام خانواده دارند ، شخصیت والدین و سرمایه های معنوی والدین هستند. همچنین باعث سلامتی و شادکامی والدین، نیرومندی و اقتدار والدین و امنیت خانواده هستند. بر اساس مشکلات مالی که امروزه گریبان گیر بیشتر خانواده ها هست متأسفانه تعداد فرزندان در خانواده کاهش چشمگیری یافته است. بیشتر خانواده ها تک فرزند هستند در سالهای نه چندان دور با شاخص جمعیتی فرسوده رو به رو خواهیم بود اگر در همین مسیر حرکت کنیم پدر و مادر ها پیر خواهند شد و زندگی سرد و بی روح در جامعه حکم فرما خواهد شد. وجود فرزندان در خانواده آثار و فولید جسمانی و روحی روان شناختی فراوانی برای والدین دنبال دارد. در خانواده هایی که صاحب فرزند هستند بیشتر از خانواده های بدون فرزند از زندگی لذت می برند.

- فرزندان عامل اقتدار و نیرومندی والدین می شوند:
- فرزند یکی از پایه های اصلی قدرتمندی و تولید ثروت و پیشرفت هر خانواده و جاهایی هست. جمعیت کم، قدرت مانور در مقابل دشمنان را کاهش می دهد.
- سلامتی و شادکامی والدین :
- ورود فرزند به خانواده باعث ایجاد شادکامی والدین می شود. محرک از سان در آغاز جوانی برای ازدواج مسئله ی تمایلات نفسانی است ولی رفته رفته از شدت تمایلات کاسته می شود و فرزند مایه دلگرمی خانواده می شود. در دعای امام صادق (ع) که می فرمایند : خدایا مرا تنها و وحشت زده مگذار تا سپاسگذاریم از تدبیرم کمتر شود، بلکه محل انس و جانشینی درست از پسران و دختران را به من ببخش که از وحشت به ایشان انس گیرم و از وحدت با آنان آرامش یابم و به هنگام کامل شدن نعمت تو را سپاس گویم. طبق این دعا فرزند باعث آرامش و عاملی برای دوری از وحشت و تنهایی به شمار می آید پس از فرزند آوری است که کانون زندگی شکوفا می شود و معنای حقیقی پیدا می کنند زناشویی بدون فرزند پژمردگی است اگر فرزندی نباشد انسان مجبور است دوران پیری خود را در خانه سالمندان به سر برد چون فرزندی نیست تا رسیدگی کند.
- عامل امنیت و استحکام خانواده می باشد :

در خانواده ای که فرزند ه ست کمتر طلاق اتفاق می افتد و فرزندان سپر حمایتی ه ستند ، وجود فرزند باعث می شود نیروی امنیتی خانه و جامعه تأمین شود و دشمنان و بدخواهان کمتر جرات ورود به حریم خانه را داشته باشند و از مال و جان خانواده حفاظت میکنند؛ بی فرزندی باعث تزلزل خانواده می‌شود چون با گذشت زمان زندگی عادی شده فرزند باعث پیوند میان پدر و مادر است حضور فرزند باعث دلگرمی والدین می شود و حس مسئولیت پذیری در والدین تقویت می‌شود.

• رشد شخصیت والدین :

با تولد فرزند و پدر و مادر شدن شخصیت انسان رشد می یابد علاوه بر شخصیت پدر و مادر شخصیت فرزند هم رشد می یابد چون والدین در مرحله ای قرار می گیرند که زندگی خود را صرف رشد دیگران و خوب شدن فرزند می‌کنند و در نتیجه آدم دیگری خواهند شد. انسان هایی کامل تر ، پخته تر و موفق تر خواهند بود.

• سرمایه معنوی والدین :

فرزندان به عنوان و سیله آموزش پدر و مادر ه ستند، امام علی (ع) می فرماید: «لینه کفاره لوالدیه» - «بیماری فرزند کفاره گناهان پدر و مادرش است». حضرت جبرئیل در باره ارزش فرزندان امت اسلامی می فرماید: گریه فرزند تا هفت سالگی (لا اله الا الله) است. وقتی از هفت سالگی گذشت گریه اش تا بلوغ آموزش خواهی برای والدین است و چون از بلوغ گذشت هر کار نیکی که انجام دهد به نفع پدر و مادرش باشد و هر کار ناشایستی که انجام دهد به زیان والدین نخواهد بود. فرزندان باعث جلب آموزش و نزول رحمت الهی می‌گردند. (جام جم آنلاین)

فرزندان برای والدین زمینه رشد و شکوفایی هستند، در مقابل تمام منفعت‌هایی که در مورد فرزندان در نظام خانواده بیان کردیم که باعث تحکیم بنیان خانواده و انس و الفت بین والدین و بسیاری موارد مثبت دیگر می شود؛ ناگفته نماند اگر به نحو شایسته تربیت نشوند آسیب های جبران ناپذیری هم برای خود و هم برای خانواده و هم برای جامعه خواهند داشت، فرزندان هم به مانند دیگر نعمتهای الهی هستند که با بهره گیری صحیح از آنها می‌توان در مسیر رشد و تکامل و هدایت گام برداشت اگر چنین نشود و مسیر را اشتباه رفته باشیم به گمراهی و نابودی می رسیم. (علی احمد پناهی)

شادمانی یکی دیگر از فواید فرزندان در نظام خانواده بود که گفتیم که انرژی مثبت و شادابی به پدر و مادر می‌دهد. دین اسلام به شادی های مثبت ، سازنده و اثر بخش فرمان میدهد . حضرت علی (ع) شادمانی را مایه انبساط روح می دانند. (محمد شهری (۹۳۶)) ایشان می فرمایند در هر حال با همسرت مدارا کن و با نیکو معاشرت نمای تا زندگی ات گوارا و با نشاط

شود (حر عاملی ۱۴۰۷ (۴): ۱۶۹) در آموزه های دینی از فرزندان با عنوان نور چشم و روشنایی دیده تعبیر شده است. (قصص ۹ و فرقان ۷۴) چون باعث نشاط و شادمانی می شود فرزند به این علت نور دیده گفته می شود، فراق فرزند هم باعث نابینایی می شود. (یوسف ۹۲)
زمانی که کودک متولد می شود و سالم و سلامت هست والدین خود را (بابا) یا (مامان) صدا میکنند والدین زندگی را معنا دار تر از گذشته در می یابند و حس لذت بخش تری به آنها دست می دهد، همانگونه که تولد نشاط آور هست نگاه به چهره فرزند نشاطی و صف ناشدنی برای والدین به ارمغان می آورد. (جوزف ۱۳۶۸: ۱۶ تا ۲۵)

• رضایت خاطر و کارآمدی خانواده :

فرزند گلی از گل های بهشت است (نوری ۱۴۰۸: ۱۴) در دعای شب زفاف از خداوند تقاضای فرزند سالم و شایسته می شود. (کلینی ۱۴۰۷ (۱)، ۵۰۳) چرا که فرزند صالح باعث رضایتمندی می شود و همچنین خانواده ای که رضایتمندست پایدارتر و مستحکم تر است.
اگر فرزندی نباشد انسان نسبت به زندگی مشترک بی علاقه می شود، خانواده هایی که فرزندی ندارند در معرض فروپاشی قرار می گیرند (ساروخانی ۱۳۷۲: ۶۷ تا ۷۱) در آموزه های روایی از فرزند صدقه جاریه (نوری ۱۹۵۸- (۲): ۲۲۹ و ۲۳۰) و جگر گو شه از سان (نوری) و گلی از گل های بهشت (مجلس ۱۴۰۳: ۱ (۳۶۸) که طبیعتاً والدین و خانواده نیز گلستان خواهند بود تعبیر شده است. وقتی والدین برکتهای حاصل از فرزند را به خود نسبت می دهند احساس عزت نفس و ارزشمندی به آنها دست میدهد همچنین حضور فرزندان زمینه ساز برکات مادی هست که باعث رشد استعداد و بهبود زندگی می شود، قرار گرفتن زن و مرد در نقش والدین باعث رشد استعداد درونی می شود. (هان و میلیسپ و هارتکا ۱۹۸۶) تجربه پدری و مادری در فراهم کردن امکانات برای تعالی و رشد شخصیت افراد اهمیت ویژه دارد فرزند آوری و تربیت آنها باعث تحول در انسان می شود. در کنار اطاعت از خداوند اطاعت از والدین هم سفارش شده تا جایی که والدین فرزند را از خدا دور نکند و گفته های والدین با فرامین الهی مغایرت نداشته باشد (اسراء ۲۳ و نوری ۱۴۰۸ (۱): ۶۲۷) پدر و مادر شدن و تحمل مشتقاتی در این راه باعث رشد و بالندگی و شکیبایی انسان می شود در واقع فرزند دار شدن سرآغاز لطیف تر شدن رابطه ها است و همچنین باعث افزایش رزق و روزی و افزایش برکت می شود. (حر عاملی 43(4)1409)

• تخریب پیوند اجتماعی :

تولد فرزند زندگی والدین را که مسئول پرورش او هستند تغییر می دهد، فرزندان زمانی که ازدواج می کنند باعث افزایش فامیل می شوند (ها فم ۱۹۷۳) فرزندان باعث تأیید موقعیت

والدین خود می شوند، به زندگی نشاط و شادمانی می بخشند، والدین خود را به هم پیوند می دهند فرزندان عنصر بنیادین خوشبختی زناشویی هستند. (جک ۱۳۷۸: ۷۷ تا ۱۸)

سیره عملی معصومان نشان دهنده رابطه عاطفی آنها با کودکان بوده که نشانگر دل بستگی دو طرفه می باشد پیامبر(ص) فرزندان خود را در آغوش گرفته و می-بو سیدند (مجله سی ۱۴۰۳ و ۲) 5 و 255) و می-فرمودند هر کس سی فرزندی دارد با او بازی کند. (حر عاملی) به اعتقاد آیت الله جوادی عاملی فرزند زمینه-ی بروز و شکوفایی عواطف را ایجاد و روابط اجتماعی و ارتباطی را تقویت می-کند کودکی که دوران کودکی را در مهد گذرانده است اگر عواطف و احساسات و محبت را درک نکرده باشد به راحتی می تواند والدین خود را در میانسالی به خانه سالمندان برد که شورهایی که زن و مرد را با هم برابر می دانند در واقع عاطفه و رأفت و محبت پدر و مادری مخصوصاً مادری را پایمال کرده اند. (جوادی عاملی ۱۳۸۹: ۱۷۳-)

- بهداشت و سلامت روان در آموزه های دینی :

ح حضرت امیر المؤمنین (ع) فرزند صالح را زیباترین یاد خدا می-دانند. (نوری ۱۴۰۸: ۱۴) (۱۱۴)

امام صادق (ع) دوستی و ارتباط با کودکان را بهترین اعمال و رفتار می دانند. (همان)

چنین دیدگاه مثبتی به فرزند باعث بهداشت روانی و رضایت از زندگی می-شود. ابراز هیجان والدین در دوران بارداری با بهداشت روانی و کیفیت روابط همسران ارتباط دارد. والدینی که در دوران بارداری در تعامل با جنین نگرش مثبتی داشته باشند.

دل بستگی به کودک در آنها بیشتر است و از زندگی زناشویی رضایت دارند. (ایگیناس ، ۱۳۶۹: ۱۶۹ تا ۱۷۴) فرزندان امیدهای زندگی هستند خانواده هایی که فرزند ندارند یا بدرستی آنها را تربیت نکرده اند ، میزان امید در آنها چندان زیاد نیست. از نظر امام حسن عسگری (ع) کسی خوار و نگون بخت است که فرزندی ندارد و فرزند را بهترین یار و مددکار انسان معرفی میکند. (حر عاملی ۱۴۰۹: 5) 360 تا 361)

- کسب کمال معنوی :

خداوند متعال به وسیله فرزند صالح بستر رشد و تکامل معنوی والدین را فراهم می کند فرزند صالح با اعمال شایسته خود باعث سعادت و کمال والدین می-شود. پیامبر(ص) می فرماید : فرزند جگر گوشه مومن است و اگر قبل از والدین بمیرد شفاعت می کند و اگر بماند باعث طلب رحمت و بخشش والدین می شود. (نوری ۱۴۰- ۱۱۲: ۴) اگر فرزندان به خوبی تربیت شوند بخشی از ثواب اعمالشان نصیب والدین می-شود. ح حضرت محمد(ص) می فرمایند میراث خداوند و هدیه او به بنده مومن فرزندی است که خداوند را عبادت کند و ثوابی از این عبادت به والدینش برسد. (حر عاملی ۱۴۰۹ (۵) ۳۹۵)

اگر از سانی از دنیا برود و اعمال نیکی نداشته باشد برای او آخرت عذاب آور خواهد بود اگر فرزندی صالح داشته باشد اعمال نیک انجام دهد و بدین وسیله خیری دهد به والدین خود برساند برای او لذت بخش خواهد بود می‌داند که فرزند صالحی تربیت کرده که باقیات الصالحات خواهد بود برای والدین خود. (حر عاملی 1409 (5) 356)

خانواده نخستین پایگاهی هست که پیوند بین کودک و محیط را فراهم می‌کند. از لحاظ جسمی، روحی و ذهنی در آن رشد می‌یابد شیوه‌های صحبت کردن و هنجارهای اساسی رفتار را یاد می‌گیرد. سرانجام نگرش‌ها و اخلاق و روحیاتش شکل می‌گیرد و اجتماعی می‌شود (هیبتی 1381) خانواده نقش اساسی در رشد جسمی، روحی و اخلاقی فرزند ایفا می‌کند. اگر والدین توجه ویژه‌ای به فرزند خود نداشته باشند با مشکلات بسیاری هم از لحاظ جسمی و هم از لحاظ عاطفی رو به رو خواهند شد. (گنجی 1373)

در دهه‌های اخیر تغییراتی را در سیستم خانواده در ایران رخ داده است از جمله کاهش باروری و کوچک شدن بعد خانواده، گسترش خانواده هسته‌ای، افزایش طلاق و جدایی، به تأخیر انداختن ازدواج و فرزندآوری تمامی این مسائل نظام خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. (محمد پور و همکاران 1388: 7)

افرادی که نگرش مثبتی به ازدواج دارند زودتر ازدواج می‌کنند و صاحب فرزند می‌شوند و از پدر و مادر بودن خود لذت می‌برند. (باربر 1200)

گسترش سیستم آموزشی، بهبود کنترل بارداری و افزایش مشارک نیروی کار زنان باعث تسهیل تغییر در رفتار و نگرش به خانواده شده است. هر چقدر افراد به دنبال تحصیل و شغل بروند ازدواج و فرزندآوری به تأخیر می‌افتد. (بومسپاس 1990)

زمانی که ازدواج می‌کنند و به تحصیل و شغل علاقه مند هستند و هم صاحب فرزند می‌شوند مسئولیت اصلی تربیت فرزندان و انجام کارهای خانه را بر عهده دارند. در واقع باید زندگی شغلی و خانوادگی را با هم ترکیب کنند در حقیقت باید مواظب باشند که شغل بیرون از منزل به ساختار خانواده و تربیت فرزندان آسیبی وارد نکند. حضور فرزندان در زندگی باعث خوشبختی والدین می‌شود، در واقع حضور فرزند در زندگی مشترک برکت زندگی است. متأسفانه در سبک زندگی امروزه به فرزند به عنوان هزینه نگاه می‌شود. بر اساس انتظارات پیش آمده اغلب با این تصور که والدین از کودکی تا ازدواج و شاغل شدن فرزند باید تمام خواسته‌هایش را برآورده کند در گذشته به فرزند در خانواده به عنوان بازوی کمکی نگاه می‌شد. در فعالیت‌های اقتصادی و خدماتی و اقماعاً کمک حال خانواده بودند همان گونه که از طرف خانواده خدماتی دریافت می‌کردند باید فرزندان هم کمک حال والدین خود باشند و تمام خانواده‌ها دوست داشتند تعداد فرزندان زیاد باشد.

ح حضرت محمد (ص) سفارش فرمودند که به پدر و مادر خود احترام بگذارید و با نیکی با آنها رفتار کنید. (الکافی - ط - الا سلامیه ج ۲ ص ۱۵۸) و اگر در قید حیات نبودند با صدقه دادن و قرآن خواندن در حق والدین خود احسان کنید وظیفه فرزند هست. مسئولیت شکر گزاری هم جزو وظایف فرزندان می باشد.

قرآن کریم می فرماید: «أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ» - هم شکر من و هم شکر پدر و مادر را به جا بیاور. (سوره لقمان آیه ۱۴)

بزرگترین مسئولیتی که فرزند در خانواده داشته باشد از امکاناتی که در اختیار او هست به خوبی استفاده کند تا به رشد و تکامل برسد. در قرآن هم با ما گوشزد میشود که خداوند در دنیا امکانات زیادی در اختیار انسان قرار داده است مانند آرام قرار دادن زمین و گیاهان و غیره تمامی اینها برای این است وظایف بندگی را خالصانه انجام دهید و به خوبی رشد کنید در محیط خانواده هم همین گونه هست برای رشد فرزندان امکاناتی فراهم هست که باید به خوبی از آن استفاده کنند. برای پدر و مادری که ببینند فرزندش در راه رشد علمی و رشد ایمانی تلاش می کند بهترین پاداش هست. (دعائم الإسلام ج 1 ص ۸۰)

زمانی که فرزندی متولد می شود نیاز به خانواده ای دارد که او را با احترام و محبت بپذیرند در رشد و نمو کودک کنند در آن خانواده امنیت داشته باشد خداوند در قرآن والدین را مسئول هدایت فرزندان خطاب کرده است. هدایت کردن نیاز به تربیت دارد، روشهای تربیتی در سیره پیغمبر معصومان بیان شده است.

افراد یک خانواده بر روی هم تأثیر دارند خانواده مهمترین واحد زیستی در یک جامعه است در واقع جایی است که نیازهای انسان تأمین می شود. شهید مطهری معتقد است. اگر نیازها و میلها و انگیزه های انسانی به خوبی و درستی شناخته و ارضا شوند؛ سلامت و تعالی و کمال را به وجود می آورند (مرویان - سینی ۱۳۸۲: ۲۲۹) حمایتهای عاطفی فرزند باعث خواهد شد در خانواده خود احساس امنیت و آرامش خاطر کند امنیت شرط اساسی زندگی است.

اگر والدین، کودک را تحقیر کنند و یا بین فرزندان خود تبعیض قائل شوند امنیت او را به خطر انداخته و در بزرگسالی با مشکل رفتاری مواجه خواهند شد که هم زندگی والدین و هم فرزند را تحت تأثیر قرار خواهد داد. (ابراهیمی نژاد ۱۳۸۶: ۴۵۸)

خانواده با تربیت درست و آشنا کردن کودکان با جامعه و نیز عقایدی که به آن ارزش می دهند زمینه جامعه پذیری فرزندان و در نتیجه مسئولیت پذیری آنان را فراهم می آورند (ر. ک سلیمی ۱۳۸۰: ۶۸۵,۶۵۹)

وقتی که فرزند احساس کند که در قبال خانواده خود مسئول هست و از هر جهت برای حمایت و رشد خانواده باید تلاش کند و در تمامی رفتار و حرکات او در خانواده تأثیر دارد، برایش کامل

م شخص هست که موضوع چیست و در برابر بعده گرفتن آن چه چیزی بدست می‌آورد (رفعتیان ۱۳۸۵: ۱) بر اساس آیه ۶ سوره تحریم .

همه‌ی پدران و مادران نسبت به خانواده و فرزندان خود وظیفه صیانتی و حفاظتی دارند، محبت کردن به کودک موجب آرامش روانی و امنیت خاطر و اعتماد به نفس و اعتماد به والدین می‌شود. اگر نیاز آنها رفع نشود موجب انحرافات بسیاری خواهد شد. (حسین زاده ۱۳۸۶)

معصومین به فرزندان خود محبت میکردند (مجله سی 1403-ق 59/43) با کودکان بازی می‌کردند آنها را می‌بوسیدند. مجلسی (۱۴۰۳ ق ۴۳ (۲۸۵)) و از راههای مختلف محبتشان را نسبت به آنها ابراز می‌داشتند.

امام علی (ع) نخست کتاب خدا را به فرزندش امام حسن (ع) یاد دادند و ما هم باید چنین کنیم کودکان در مرحله شناخت بیشتر بصورت عملی از والدین در کانون خانواده خواهند آموخت هر کودکی نماینده یک خانواده هست. ست با اخلاق و رفتار خود نشان میدهد که در کدام خانواده پرورش یافته است. در قرآن هم به فرزند آوری اشاره شده است و از آن به عنوان نعمت الهی یاد شده است انبیا هم در دعاهای خود از خداوند متعال درخواست فرزند کرده‌اند و آن را زینت زندگی میدانند (کهف: ۴۶) یاری رساننده به پدر و مادر (اسراء: ۶) مطرح کرده‌اند فرزند صالح به عنوان آرزوی پیامبران (آل عمران: 38) و فرزندنا صالح دشمن پدر و مادر (تغابن: 14) و مایه تهدید (احقاف: ۱۷) معرفی گردیده است. (عیسی زاده ۱۳۹۰: ۱۰۵)

فرزند داشتن در زندگی موافق نظر اسلام است و برکات بسیاری در زندگی دارد. روایات بسیاری از امامان معصوم داریم که تربیت فرزند و تحمل سختی ثواب بسیاری دارد و بهترین زنان را زنان پر فرزند معرفی می‌کنند. امام صادق (ع) می‌فرماید فرزندان را زیاد کنید چرا که من فردا در روز قیامت با فراوانی شما بر دیگر است مباحثات میکنم. (کلینی ۱۳۷۵، ۶)

قبلاً بیان کردیم فرزند داشتن آثار مثبت فراوانی دارد در آیه ۷۲ سوره مبارکه نحل میفرماید خداوند برای شما از همسرانتان فرزندان و یاورانی قرار داد که به خدمت آنان در حوائجتان استعانت کنید و با دست آنان مکاره و ناملایمات را از خود دور سازید. (طباطبایی ۱۳۷۴، ۱۲)

در روایات و آیات فراوان در مورد داشتن فرزند آثار و نقش آنان در خانواده صحبت شده علاوه بر اینکه به عنوان بازوی کمکی هستند فرزندان هر چقدر صالح تربیت شوند فواید زیادی برای والدین دارند فرزندان ادامه دهنده‌ی راه والدین هستند حضرت زکریا از خداوند فرزند صالحی خواست که ادامه دهنده‌ی راهش باشد خداوند هم دعایش را مستجاب کرد و حضرت یحیی (ع) عطا کرد. فرزند صالح بهترین یاور در مسیر حرکت خانواده به سوی خداست (قرآنی ۱۳۸۳، ۱۰: ۴، ۹) فرزندی که صالح باشد و آرمان‌های پدر و مادر را انجام دهد از سعادت مرد شمرده می‌شود و ارزش ذریه و فرزندان به پاکی آنهاست (قرآنی ۱۳۸۳-55:3)

فرزندان در خانواده سیر حمایتی هستند که از متزلزل شدن زندگی جلوگیری میکنند در حقیقت قوام خانواده از یک طرف به پدر و مادر است و از طرف دیگر به فرزندان (مکارم شیرازی ۱۳۷۴) چون والدین رفاه و آسایش فرزندان برایشان مهم هست و این رفاه و آسایش با طلاق دچار تزلزل می شود. فرزند داشتن در زندگی متاهلی پیوند میان زن و شوهر را محکم می کند و احتمال وقوع طلاق را کاهش میدهد (قد سی ۱۳۹۰: ۷۴) خانواده هایی که تعداد فرزندان در آن زیاد است سازگاری و تقسیم منافع را می آموزند از تنهایی رهایی می یابند و فرزندان آینده خاله، دایی، عمو و عمه خواهند داشت (ادیب ۱۳۹۰: ۲۵)

خانواده هایی که فرزند کمتری دارند کسانی هستند که در آینده کسی را نخواهند داشت که در دوران پیری از آنان دستگیری کند، در خانواده های تک فرزند، فرزندان با مشکلاتی مانند کمبود محبت، نداشتن پشتوانه و یاور مواجه خواهند شد پیامبر(ص) می فرماید فرزند برکت زندگی است. (دیلمی.همدانی 1406: 5: 359)

امروزه متأسفانه بیشتر خانواده ها فرزندی نمی آورند و یا تنها به یک فرزند بسنده می کنند عواملی از قبیل سخت بودن تربیت فرزند، مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و نوع نگاه، عوارض پزشکی و وضع حمل و سختی های آن را بیان می کنند. همان گونه که در مطالب گذشته هم بیان شد خانواده یکی از اساسی ترین نمادهایی هست که فرزند در آن تمامی اعمال و رفتار را می آموزد. در واقع در وجودش نهادینه می شود ولدین بلید مواظب باشند که نه فرزندان خود را رها کنند و نه سخت گیری بیش از اندازه کنند یکی از اساسی ترین مبانی رفتار انسانی از نظر دین مقدس اسلام وجود میانه روی در روابط میان والدین و فرزندان است. افراط و تفریط در آزادی ها و سخت گیری ها تمامی زندگی فرزندان را تحت تأثیر قرار می دهد. اگر بیش از حد والدین سهل گیر باشند فرزندان استقلال فکری و عملی دارند ولی به سبب هرج و مرج نوعی تزلزل روحی در آنها دیده می شود و فقط به منافع خود توجه دارند و در برابر زندگی احساس مسئولیت نمی کنند در واقع توانایی زندگی اجتماعی را نخواهند داشت. در مقابل باید والدین مواظب باشند با سخت گیری های افراطی زندگی فرزندان را خراب نکنند چنین فرزندان خلایق کمی دارند کنجکاو نیستند. از لحاظ اخلاقی و عاطفی زود تحت تأثیر دیگران قرار میگیرند رفتار این فرزندان توأم با پرخاشگری است چون احساس ناامنی می کنند و استقلال ندارند و ثبات عاطفی ندارند امام علی (ع) می فرماید آداب و رسوم خود را به فرزندان به زور تحمیل نکنید زیرا آنها برای زمانی غیر از زمان شما خلق شده اند. در مقابل این افراط و تفریط ها نوع دیگری از رفتار با فرزندان که با عنوان رفتار مقتدرانه از آن یاد می شود والدین فرزندان را به استقلال و آزادی فکری تشویق می کنند، محبت و صمیمیت و ارتباط کلامی بین والدین و فرزندان برقرار هست فرزند مسئولیت پذیر تربیت میشود و در تمام مسائل زندگی با مصلحت

رفتار می کند. زمانی که بین والدین و فرزندان محبت و صمیمیت برقرار باشد فرزندان هم از سلامتی جسمی برخوردارند و هم اعتماد به نفس دارند، اعتماد و اطمینان در کودک تقویت می شود از ک شیده شدن فرزندان به انحرافات جلوگیری می شود. فرزندان که محبت را در خانواده آموخته اند در آینده زندگی مستحکمی خواهند داشت و با پدر و مادر خود هم مهربان و با محبت خواهند بود. ریشه خانوادگی محکمی خواهند داشت سعی کنیم همیشه برای فرزندان خود وقت بگذاریم به دنبال نتیجه در صحبت کردن نباشیم بلکه یک صحبت دو ستانه و با محبت باشد و والدین با فرزندان خود ارتباط برقرار کنند.

در دوران کودکی ارتباط برقرار کردن آسان است، خود فرزند به سراغ والدین می آید مسائل را مطرح می کند ولی با بزرگتر شدن تمایلی ندارند با والدین مسائل را مطرح کنند اگر گذشته از فرزند و والد بودن، والدین با فرزندان دوست باشند زندگی مستحکم و شیرینی خواهند داشت. تربیت فرزند شایسته ثمرات فراوانی دارد. روزی حضرت عیسی (ع) از کنار قبری گذشت صاحب قبر در عذاب بود سال بعد از آنجا دوباره گذر کرد متوجه شد که دیگر در عذاب نیست خداوند وحی فرمود که صاحب قبر فرزند صالحی داشت که کارهای شایسته انجام داده و صاحب قبر بخاطر عمل فرزندش بخشیده شده است.

پیامبر (ص) می فرمایند میراث خداوند بزرگ به بنده مؤمنش این است که فرزندی به او بدهد که بعد از وی مطیع فرمان خدا باشد هدف اصلی از ازدواج زن و مرد تربیت و پرورش فرزندان خوب و شایسته است (هنر زن بودن 97)

پیامبر اسلام (ص) با فرزندان بسیار مهربان بود و با آنان به عطف و رفتار می کرد به احترام آنان می ایستادند در آغوش می گرفتند و با مهربانی آنها را می بو سیدند. نه تنها در دین اسلام در سایر ادیان آسمانی به محبت کردن به کودکان اشاره شده است.

موسی بن عمران عرض کرد خداوند ابرترین کارها نزد تو چیست؟ فرمود دوست داشتن کودکان (بحار الانوار، ج ۱۰۵/۱۰۱)

نتیجه‌گیری

برخورداری از نعمت فرزند بزرگترین موهبت الهی است که خداوند متعال از لطف و کرم خود به بندگانش عطا می‌کند. فرزندان نعمتهای الهی هستند که با تربیت صحیح آنها می‌توان در مسیر رشد و تکامل و هدایت گام برداشت، اگر والدین در زمینه‌ی تربیت فرزندان کوتاهی کنند هم خود و هم فرزندان به گمراهی و نابودی می‌رسند.

فرزند صالح گلی از گلهای بهشت است که هم آثار و برکات دنیوی دارد و هم برای والدین باقیات الصالحات می‌باشد، وجود فرزند هم باعث شادمانی والدین و استحکام بنیان خانواده و نکات مثبت دیگری خواهد شد. درست است که نگه‌داری از فرزند با مشقاتی همراه است ولی شیرینی‌هایی هم دارد که باعث رشد و بالندگی و شکوفایی انسان می‌شود. فرزندان عنصر بنیادین خوشبختی زناشویی هستند، فرزند دار شدن سرآغاز لطیف‌تر شدن رابطه‌هاست و حضور فرزند در زندگی مشترک برکت زندگی است.

در این مقاله سعی شده است تا خواننده را با تمام آثار و برکات وجود فرزند در خانواده آشنا کند امید است این نعمت الهی شامل حال تمام انسان‌ها شود.

منابع

- 1- قرآن کریم
- 2- ح سینی ، داوود، روابط سالم در خانواده ، تهیه مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما. قم : مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم - چاپ هفدهم ۱۳۸۹)
- 3- کریمی نیا، محمد علی، الگوهای تربیت اجتماعی ، انتشارات پیام مهدی (عج) - چاپ اول : زمستان ۱۳۷۷
- 4- پناهی، علی احمد، نگاهی به فولید و آثار فرزند آوری و فرزند پروری در آموزه های دینی با رویکرد اخلاقی فصلنامه علمی - ترویجی اخلاقی بهار ۱۳۹۵
- 5- کریمی، اعظم ، بررسی و تحلیل نگرش جوانان به ازدواج و فرزند آوری، ۱۳۹۹
- 6- رحمانی، پریرسا . محب ، نعیمه- بررسی شیوه های فرزند پروری و جو عاطفی خانواده کودکان مبتلا به اضطراب فراگیر و کودکان فاقد اضطراب ، سال ۱۳۹۰
- 7- خالقی ، رابعه . رأفت ، شفیقه. نقش خانواده در مسئولیت پذیری فرزندان از دیدگاه اسلام سال ۱۴۰۰
- 8- کاظمی، ابوالف ضل. شاهمرادی، سیده فاطمه . مهدوی ، ملیحه سادات -آثار فرزند آوری با تاکید آیات و روایات در سبک زندگی اسلامی تاریخ ۱۳۹۳
- 9- جام جم آنلاین